

A F D A L E N O M O P T E S T A A N

Goede week 2026: Opstand!

De laatste tijd leer ik veel van de korte gesprekjes die ik voer met de mensen die in een verzorgingshuis mijn ouders verzorgen. Ze staan onder grote tijdsdruk. De aandacht die ze kunnen geven is altijd begrensd door de klok. En toch lukt het ze goed. Niet alle dagen en de één spontaner, met meer ontspanning en humor dan de ander. En altijd is er ook de professionele houding: de gerichtheid op wat er moet gebeuren, de verplichting die uitgaat van handelingsvoorschriften, verslaglegging en verantwoording in het zorgdossier, de hiërarchie ook die voelbaar is in de onderlinge samenwerking. Maar door dat alles heen is het bewonderenswaardig: de toewijding waarmee verzorgenden hun werk doen, hoever zij bereid zijn te gaan in het oefenen van geduld, de praktische nederigheid die nodig is om iemand te kunnen verzorgen die dat zelf helemaal niet meer kan. Op een of andere manier gaat dat samen met een innerlijke kracht en moed, en is het een bewuste keuze om zo af te dalen tot de intimiteit en de kwetsbaarheid van een ander, omwille van die ander en om niets anders dan dat. En het zijn daarbij steeds subtiele verschillen die ertoe doen, in fysieke benadering en aanspreking, in de toon van de stem en de blik in de ogen, in de traagheid van het gebaar, de zachtheid van de aanraking. Vaak denk ik erbij: ik zou het niet zo kunnen.

En daarom begrijp ik de reacties van Petrus wel in het verhaal dat we hoorden, over Jezus, die tijdens het laatste avondmaal erop staat dat hij de voeten wast van al zijn leerlingen – dus ook die van hem, de meest eigenzinnige leerling, die zich daartegen verzet, omdat het niet passend is. Want het klopte niet, in zijn ogen. Dat de voeten worden gewassen van de gasten die je aan tafel krijgt, dat is een goed gebruik in de Joodse cultuur waarin het verhaal zich afspeelt. Maar in die bestaande verhoudingen was het werk voor slaven, iets minderwaardigs om dat te moeten doen. Het is dus niet gepast, wat Jezus als gastheer en meester te midden van zijn leerlingen hier doet: dat hij de gestalte aanneemt van een slaaf. Wie zoals Petrus een goed gevoel heeft voor verhoudingen, wie weet wat van ieder wordt verwacht in het maatschappelijk verkeer, die zal niet alleen verbaasd zijn over wat hier gebeurt, die zal het ook afkeuren, omdat het iets bruuskeert dat functioneel is in die verhoudingen: dat je je plaats kent, je gedraagt op een manier die past bij wie je bent. Petrus is het nuchtere type mens die verwacht en opeist dat het gaat zoals het hoort. Je zou het een professionele houding kunnen noemen. Maar duidelijk is dat het Jezus juist niet hierom gaat. Hij laat blijken dat deze houding, van zijn zo trouw overkomende leerling, precies is wat zijn leerling-zijn in de weg zit. Die gepastheid frustrereert iets anders wat nu op het spel staat, nu in deze situatie, niet alleen voor Jezus zelf, maar vooral voor de leerlingen, als ze hem werkelijk willen volgen.

Wat is dat, dat 'andere'? Ik vermoed dat het iets afgrondelijks is, een dimensie in ons bestaan die ik het liefst een diepte zou noemen – omdat dit woord iets heeft van de onpeilbaarheid, van het onbevattelijke waaraan we alleen kunnen raken in liefde en verlangen, in een overgave zonder garantie op respons. En toch is het dit, nauwelijks benoembare en tegelijk heel concreet 'andere' dat ons die innerlijke kracht kan geven, als we de aanraking daarmee, de overgave daaraan, aan durven gaan; want juist in die ervaringen, waarin we ons trotse en beheersende 'ik' loslaten en verliezen, kunnen we openstaan en opstaan; kunnen we iets ervaren van een onvergankelijk leven in ons kwetsbare leven. Hiermee ontkennen we niet het onverkwikkelijke van de dood, miskennen we niet de pijn die de teloorgang van de schoonheid en van het goede ons doet. Zonder dit kleiner te maken - dat ieder leven dat is opgebloeid ook teloor moet gaan – is er de ervaring dat wij elkaar hier doorheen kunnen helpen; dat wij in het afdalen tot de ander een nieuw soort sterkte ervaren, zelfs een vreugde kunnen voelen en zichtbaar maken, in onszelf en in de ander.

Staan aan de vooravond van zijn lijden en dood, maakt Jezus aan zijn leerlingen, zelfs aan Petrus en aan ons duidelijk dat het hierom gaat, als het menens is dat je hem wilt volgen. 'Tot het uiterste' staat erbij, zonder veel uitleg. Dat wijst in de richting van een radicale keuze: de loutering van de leerlingen die zich de voeten laten wassen, bestaat erin dat zij zelf een voorbeeldfunctie krijgen, vraagt van hen dat zij op hun beurt vaststaande verhoudingen durven doorbreken, het vraagt ook van hen een ontleding, het loslaten van eigen veiligheid, de toewending naar de rechtelozen, de minsten der mensen – en niemand kan zeggen dat dit gemakkelijk is. Meegaan in de afdaling betekent ook voor hen opkomen voor de misdeelden, tot het uiterste; partij kiezen voor de onaanzienlijke, voor wie en wat het meest kwetsbaar is in deze wereld.

Toch denk ik dat het hier niet zozeer gaat om een na te volgen voorbeeld, om nederigheid als een moreel ideaal of verplichting zoals vroeger nogal eens ingeprent en voorgedaan. We kunnen het 'voorbeeld' van Jezus beter begrijpen als een zichtbaar worden van 'hoe' God is en in mensen werkt, van hoe wij, leerlingen, zelf reëel beeld van God kunnen zijn, steeds als wij, van binnenuit, de Liefde bepalend laten zijn voor wie wij zijn en hoe wij handelen, dwars door alle bestaande verhoudingen heen. Het gaat er vooral om dat in het afdalen, tot in de intimiteit van ons kwetsbaar, menselijk bestaan, zoiets gebeurt als een opstanding, de ervaring dus van een onkwetsbaarheid, van een vertrouwen dat het leven sterker, dieper en fundamenteler is dan de dood.

Deze dimensie in het verhaal van vandaag, het verhaal van het breken en delen van het leven, uit de diepte en over de grens heen van de dood, deed mij denken aan psalm 23, misschien wel de mooiste die er is, het lied waarin de dichter in grenzeloos vertrouwen de Levende bezingt. Ik lees 'm u graag voor, in de vrije hertaling van Huub Oosterhuis.

Psalm 23

Jij mijn herder? Niets zou mij ontbreken.

Breng mij naar bloeiende weiden,
doe mij liggen aan vlietend water,
dat mijn ziel op adem komt,
dat ik de rechte sporen weer kan gaan
achter jou aan.

Jij mijn herder? Niets zal mij ontbreken.

Moet ik de afgrond in, de doodsvallei,
ik zal bang zijn – ben jij naast mij
ik zal niet doodgaan van angst.

Jij hebt de tafel al gedekt – mijn spotters
weten niet wat ze zien:
dat jij mijn voeten wast, ze zalft met balsem
mij inschenkt, drink maar, zeg je,
niets zal mij ontbreken.

Laat het zo blijven, dit geluk
deze genade, al mijn levensdagen.

Dat tot in lengte van jaren
ik wonen zal bij jou in huis.

Jij mijn herder, niets zal mij ontbreken.

Germain Creyghton